

zációszámba ment volna – hasznos kiegészítésül szolgálhat a korral foglalkozó kutatók eddigi ismeretének bővítéséhez és érdekes olvasmány egyúttal minden érdeklődő számára. A korban és az eseményekben történő jobb eligazodás érdekében a kötetet közreadó történetészek – Bene János és Szabó Péter –, dicsérendő módon, Lázár életútját felvázoló rövid bevezetőt és számos jegyzetet, életrajzi összeállítást is készítettek.

A recenziens ez utóbbiakhoz szeretne – segítő szándékkal – néhány kiegészítést tenni, a teljesség igénye nélkül (hiszen az ő ismeretei is korlátozottak), abban a reményben, hogy a kötetnek lesz újabb kiadása, és a kiegészítések hasznosíthatók lesznek.

A kötet ismertetője fontosnak tartja megjegyezni, hogy az egykor az Osztrák-Magyar Monarchia bármely haderejében szolgálatot teljesített, a tartalékos tiszti rendfokozat elnyerésére alkalmasnak vélt személyek elnevezése nem „egy éves önkéntes”, hanem „egy évi önkéntes” volt. Az „email” ma a legtöbb ember számára – ha nem adjuk meg, hogy a német szó magyar jelentése zománc – mást jelent, mint amire Lázár Károly utalt, és így esetleg egy fiatal olvasó nehezen érti, hogy a kabát hajtókáján lévő email jelvény mit is takar.

Az alapos életrajzi jegyzetek némelyikéhez – a kisebb hiányokat tartalmazók esetében – szeretnék néhány adattal szolgálni, remélve azok felhasználást a fentebb már megfogalmazott remélt, újabb kiadás esetére.

Ányos Aladár (Kardosrét, 1874. november. 15 – Budapest, 1960. január 12.) ezredes: 1921 (1920. május 1-jei rang), tábornok: 1924.

szeptember 1., altábornagy: 1927. november 1. 1924. június 20. és 1925. február 25. között a 6. vegyesdandár V. közigazgatási helyén beosztott, 1925. február 25-től a m. kir. Méneskar felügyelője. 1927. november 15-től nyugállományban.

Degrelle, Léon pontos születési és halálzási adatai Buillon (Belgium), 1906. június 15 – Málaga (Spanyolország) San Antonio Park Hospital, 1994. március 31.

Deschán Benő tábornok halálzási adatai: Csobánka, 1954. augusztus 19.

Gömbös Gyula nem csak államtitkára volt a Honvédelmi Minisztériumnak (1928. szeptember 5 – 1929. október 10.), de 1929. október 10. és 1936. szeptember 2. között honvédelmi miniszter is, utolsó rendfokozata pedig „szolgálaton kívüli gyalogsági tábornok” volt.

László Fülöp festőművész 1869. június 1-jén született Pesten (akkor nincs még Budapest!) és Londonban hunyt el, 1937. november 22-én.

Ostenburg-Moravec Gyula születési helye és ideje: Marosvásárhely, 1884. december 2.

Somogyváry Gyula Budapesten hunyt el. Zerkowitz Péter 2003. február 5-én hunyt el az Egyesült Államokban. Uray István születési és halálzási adatai a Farkasréti temető főkönyvéből pontosíthatók.

A recenziens végezetül csak annyit írhat: örül, hogy a második világháborús magyar memoárirodalom újabb munkával gyarapodott, mégpedig egy olyan katonáéval, aki méltán lehet a magyar huszárhagyományokat ápolók egyik példaképe!

Szakály Sándor

BENE JÁNOS – SZABÓ PÉTER

A MAGYAR KIRÁLYI HONVÉD HUSZÁR TISZTIKAR, 1938–1945

Második, bővített kiadás

(Heraldika Kiadó, Budapest, 2006. 682 o.)

A rendszerváltás óta ugrásszerűen megnőtt az érdeklődés a második világháború magyar vonatkozásai, a magyar királyi Honvédség szereplése, a több mint hatvan évvel ezelőtti történelmi eseményekben részt vett magyar csapatok parancsnokai, vezetői iránt. Hazai

hadtörténetészeink minden tőlük telhetőt megtettek a korábbi évtizedekben agyonhallgatott, vagy egyszerűen csak reakciós, fasiszta, stb. jelzőkkel illetett Horthy-korszak fehér foltjainak eltüntetésére, a kutatási hiányok pótlására. Számos színvonalas szakmunka és össze-

foglalás, dokumentumkötet, kisebb-nagyobb tanulmány látott napvilágot tevékenységük nyomán. A meglehetősen sokrétű stúdiumok egyik sajtósági irányát, szelétét képezi a hadtörténelem, a szociológia és az elitkutatás határmezsgyéjén mozgó, az 1938–1945 közötti időszak magyar katonai felső vezetésének, katonai elitjének és az ehhez tartozó személyek életrajzának – elsősorban Szakály Sándor nevéhez fűződő – vizsgálata.

A második világháborús honvéd tisztikar egészének szakszerű vizsgálatára eddig nem, vagy csak elvétve történtek kísérletek. Bene János és Szabó Péter jó érzékkel a magyar szempontból talán legnépszerűbb és legismertebb fegyvernem, a magyar királyi honvéd lovasság 1938–1945 közötti tisztikarának bemutatását, a huszártisztek lexikonszerű tömörséggel megfogalmazott életrajzainak közreadását – amely a kötet valódi értékét adja – tüzték ki célul. Hogy miért éppen a huszárokra esett a választásuk, azt a következőképpen fogalmazzák meg a bevezetőben: „Egy mára letűnt, de a XX. századi nagy háborúk alatt is sokak által megkérdőjelezett létjogosultságú fegyvernem képviselői ők, akik számtalan értékes tulajdonságukkal – bátorság, leleményesség, ügyesség, találékonyság – kitűntek más fegyvernembeli tisztársaik közül. Életrajzuk példa arra, hogy soha, semmilyen körülmények között nem adták fel, mint ahogy fegyvernemük is igyekezett a modern elvek alapján és fejlett technikákkal vívott harcmodorhoz igazodni. Életpályájukban, s főleg a háború utáni sorsukban mindennél felfedezhetőek e kirtartás, a fennmaradni akarás és tudás elemei. Tartásuk, a megaláztatások (börtön, kitelepítés, lefokozás) büszkén, emelt fővel való elviselése, példa lehet a ma élők számára is.”

Minden elfogultság nélkül bizton állíthatjuk, hogy nehéz és fáradságos munkájuk eredményeként kiváló és nagy terjedelmű, mindenki által jól használható alapmű született. A téma népszerűségét és a kötet kelendőségét mutatja, hogy a szakmai és olvasói berkekben is egyaránt jól ismert szerzők legújabb kutatási eredményeiket immáron a könyv második, javított és bővített kiadásában adhatják közre (az első kiadás 2003-ban látott napvilágot).

A mű rövid bevezetőjéből megtudhatjuk, hogy a kötetben 611 hivatásos és 1156 tartalékos huszártiszt adatai szerepelnek. A munka megírásához zömében a HM Központi Irattár, valamint a Hadtörténelmi Levéltár személyi

anyagait, továbbá az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltárában található dokumentumokat, az egykori huszárok és hozzátartozóik birtokában maradt okmányokat, visszaemlékezéseket használták fel.

A bevezető tanulmányban a szerzők a magyar királyi Honvédség lovasságát és tisztikarát mutatják be az 1920–1945 közötti időszakban. (Mindez természetesen nem helyettesítheti a honvéd lovasság Horthy-korszakbeli részletes történetét összefoglaló munkákat.) Felsorolják a Trianon után a huszárságnál végbement szervezeti és elhelyezési változásokat, a huszárezredek és -századok létszámának változásait, írják a lovassági tisztek a Monarchia egykori, nagy múltú intézményeiben és a budapesti Ludovika Akadémián folyó, a tiszté avatással végződött képzéséről. Megismertetik az olvasót a tanulmányi idő változásaival, a második világháború idején az akadémiák foganatosított átszervezésekkel. Képet kapunk a huszártisztek származásáról, a szerzők az apa foglalkozásán keresztül világítják meg a tisztikar összetételét, a társadalmi hierarchiában elfoglalt helyzetét. Külön írják a tartalékos huszártiszti karról, annak utánpótlásáról, a tisztikar továbbképzésére szolgáló szaktanfolyamokról és iskolákról.

Megismerhetjük a lovasságnál szolgáló tisztek mindennapi elfoglaltságait, foglalatalkothatunk arról, mennyire voltak jelen a társadalmi és a közéletben.

A könyv írói tudósítanak az 1938-ban meghirdetett győri fegyverkezési program nyomán a honvédségen belül végbement szervezeti változásokról, fejlesztésekről, a huszárezredek és alakulatok békeállomáshelyeinek változásairól. Részleteket tudhatunk meg a honvédség sereg- és csapatlovasságának 1941 utáni részvételéről a második világháború hadműveleteiben, a huszárcsapatok fegyverzetének átalakulásáról, a háború idején a hátszágban történt átszervezésekről és diszlokációs változásokról, a rendszeresített létszámok alakulásáról. A szerzők kifejtik, mekkora veszteségeket szenvedett a huszár tisztikar a háború folyamán, nyomon követik a kevés túlélő 1945 utáni sorsát, köztük a számos személyt érintő lefokozásokat és meghurcoltatásokat. Megtudhatjuk, hogyan illeszkedtek be az új társadalmi rendbe, illetőleg hová és mennyien vándoroltak ki Magyarországról.

A szoros betűrendben felsorolt hivatásos és tartalékos huszártisztek rövid életrajzai, ame-

lyek a kötet terjedelmének pontosan 95 százalékát teszik ki, sok egyéni sorsot tárnak az olvasó, valamint a még ma is élő hozzátartozók vagy leszármazottak elé.

Az egyes életrajzok a tiszti születési és halálozási adatait, szülei nevét, az apa foglalkozását, a tiszti vallását, tanulmányait, szolgálati előmenetelét, szakmai beosztásait, továbbá – akiről csak lehetett –, háború utáni sorsát foglalják össze. Az egyes életrajzok terjedelme a rendelkezésre álló források mennyiségétől és használhatóságától, megbízhatóságától függően igen változó, néhol csak néhány sort, néhol pedig egy egész oldalt tesz ki. Ha fellelhető volt, a szerzők az életrajz mellé képet is mellékeltek.

A kötet végén található függelék felsorolja a honvéd lovasság 1938 és 1945 közötti dandár-, ezred-, és osztályparancsnokait, táblázatok tartalmazzák az önálló huszárszázadok elöljáróit a magyar 2. hadsereg 1942–43-as hadműveleteiben és a Magyar Megszálló Erők 1941–44 közötti ukrainai állomásozása során, továbbá az 1944–45-ös magyarországi és erdélyi hadműveletekben részt vett huszárszázadok tevékenységét.

A könyvet 34, korabeli magyar kitüntéseket, tiszti élet- és csoportképeket, uniformi-

sokat, ismertebb személyeket ábrázoló fénykép teszi szemléletesebbé.

Engedtessek meg a könyv ismertetőjének egy rövid észrevétel, amely magától értetődően semmit nem von le a munka értékéből. Az életrajzok adatainak részletes elemzése lehetőséget adott volna a bevezetőben egy, a honvéd huszártiszti kar egészére vonatkozó rövidebb társadalmi-szociológiai összehasonlítás készítésére, amelynek segítségével az olvasó a lovas fegyvernem történetének további érdekes adalékaival, a korszakos szakemberek pedig későbbi vizsgálódásaikhoz még több új szemponttal lettek hiánypótló gazdagabbak.

A mindenképpen hiánypótló kötet a második világháború történetét kutató had- és köztörténészek, valamint az egykori huszártisztek hozzátartozói vagy leszármazottai, továbbá a hazánk hadtörténelme iránt érdeklődő széles olvasóközönség figyelmére egyaránt számot tarthat. Csak reményeinket fejezhetjük ki, hogy a szerzőpáros jóvoltából hamarosan a második világháború idején a honvédség többi fegyverneménél szolgált tiszti életrajzát is kezünkbe vehetjük.

Balla Tibor

CHARLES FENYVESI

HÁROM ÖSSZEESKÜVÉS

(Európa Kiadó, Budapest, 2007. 614 o.)

Rossz időben, rossz helyen álltunk, ennek ittuk a levét hosszú éveken át. Bár voltak, akik megpróbálták a nemzet hajóját jó irányba kormányozni, nem rajtuk múltott, hogy akciójuk nem járt sikerrel. Róluk szól a Washington Post tudósítójának fényképekkel gazdagon illusztrált könyve, aki a Stratégiai Szolgálatok Hivatalának (USA Office of Strategic Services [a CIA jogelődje]) titkosság alól a közelmúltban felszabadított iratait dolgozta fel. Három Hitler-ellenes összeesküvésről szól a mű – a német, a magyar és az osztrák próbálkozásról.

A szerző Budapest ostromakor hatéves zsidó kisfiú volt, akinek szülei a holocaust áldozataul estek, és csak a jó szomszédoknak

köszönhette életben maradását. Budapest felszabadítása után gyermekként került Amerikába, ahol sikeres újságíró lett.

Minden tehetsége és lehetősége megvolt ahhoz, hogy a több milliárd oldalnyi CIA hírszerzési dokumentumot áttanulmányozza, és könyvében feldolgozza; ezernél több forrásmegjelöléssel. Nem mulasztotta el azt sem, hogy a CIA nyugállományba vonult, magas rangú elemzőit felkutassa és emlékeikről, véleményeikről kikérdezze őket.

„A három Hitler-ellenes összeesküvés, német, magyar és osztrák résztvevői kétségbeesett, vakmerő emberek: hú hazafiak és kettős ügynökök, papok és magas rangú katonatisztek, csempészek és nagyiparosok, buzgó ke-